

รูปแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน
เพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา

Organizing Field Trip Model Cooperated with Discipline-Based Art Education
on Aesthetic Support of Primary School Students

สมใจ จงรักวิทย์¹

Somjai Jongrakvit¹

บทคัดย่อ

สุนทรียะ คือ ความรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งทั้งดงามหรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรืองานศิลปะ ที่พัฒนาได้ด้วยการศึกษาและฝึกฝนจนเป็นนิสัย เกิดรสนิยม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่มีคุณค่าต่อคุณภาพของชีวิตมนุษย์ การจัดการศึกษาทางด้านสุนทรียะมีความสำคัญต่อนักเรียนในวัยประถมศึกษาที่ควรได้รับการวางรากฐานของพัฒนาการที่ดีอันจะทำให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีสุนทรียภาพ พหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเป็นทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่เน้นการบูรณาการความรู้ 4 แกน คือ ประวัติศาสตร์ ศิลป์ ศิลปปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์และสุนทรียภาพ ซึ่งเป็นแกนที่สำคัญต่อการพัฒนานักเรียนและการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงด้านสุนทรียะด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้นักเรียนได้สังเกต สำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งในการคิดพิจารณาและส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียน ซึ่งรูปแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา มี 7 ขั้นตอน คือ (1) กำหนดกิจกรรมการไปทัศนศึกษา (2) สำรวจสถานที่จริง (3) วางแผนจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ (4) จัดเตรียมเอกสารและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม (5) จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ก่อนการไปทัศนศึกษา (6) จัดกิจกรรมตามแผนและกำหนดการที่วางไว้ และ (7) สรุป ประเมินผล และรายงานผล เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมต่อไป

คำสำคัญ: การศึกษานอกสถานที่ / พหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน / สุนทรียะ

Article Info: Received 23 January, 2018; Received in revised form 17 April, 2018; Accepted 25 December, 2018

¹ อาจารย์สาระทัศนศิลป์ กลุ่มสาระศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม

อีเมล: somjaijongrak@gmail.com

Teacher, Department of Visual Art, Chulalongkorn University Demonstration Elementary School

Email: somjaijongrak@gmail.com

Abstract

Aesthetic is the sense of appreciation of beauty, whether it comes from nature or art pieces. The sense of appreciation can be developed by experience, learning, and training until the sense has become internalized and turned into a taste, which varies for each individual. Aesthetic is a fundamental value of human beings; therefore, aesthetic education is necessary for primary school students who need to have valuable experience and a foundation in order to grow up to be quality individuals with the sense of aesthetic. Discipline-based arts education integrates 4 branches of knowledge including art history, art practice, art criticism, and aesthetic, all of which are important aspects of students' development. Moreover, a field trip can encourage students to gain aesthetic experience and let them observe and survey the environment around them with the use of all 5 senses, bringing about meaningful learning, developing thorough thinking process, and stimulating aesthetic appreciation. The organization of a field trip in conjunction with discipline-based arts education on aesthetic support of primary school students consists of the following steps: 1) planning and development of the field trip activities, 2) surveying the area, 3) planning about the details of outdoor activities, 4) developing materials and tools to be used in the activities, 5) organizing activities to provide the background knowledge of the individuals and place before the field trip, 6) implementing the plan and schedule, and 7) making a conclusion, an assessment, and a result report, in order to improve the following programs.

KEYWORDS: ORGANIZING FIELD TRIP / DISCIPLINE-BASED ARTS EDUCATION / AESTHETIC

บทนำ

มนุษย์สามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติและในศิลปะ มนุษย์จึงควรได้รับการเรียนรู้และส่งเสริมด้านสุนทรียภาพเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความงามอันเป็นรากฐานของความดีทั้งหลาย (วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์, 2536) การสอนสุนทรียภาพจึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการสร้างบุคคลให้มีคุณภาพและมีคุณค่าต่อสังคม ซึ่งตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะว่า เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการ สามารถชื่นชมความงามและมีสุนทรียภาพ ในด้าน

การจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับสุนทรียภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2516) ได้กล่าวว่า สุนทรียศึกษาและศิลปะนิยม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการปลูกฝัง การสอน และการจัดประสบการณ์ทางความงาม สุนทรียศึกษายังช่วยให้นักเรียนเข้าใจมนุษย์มากขึ้น และศิลปะถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดของสุนทรียศึกษาที่ใช้แสดงออกในลักษณะของการแสดงภาพ การเคลื่อนไหว เสียง การพูด และอื่น ๆ (Denac, 2014; Haynes, 2017) ซึ่ง อารี สุทธิพันธุ์ (2543) ได้กล่าวถึงประสบการณ์ทางสุนทรียภาพว่า มีความแตกต่างไปจากประสบการณ์อื่น ๆ และเป็นประสบการณ์ที่เราสามารถจัดหาหรือจัดให้เกิดขึ้นได้เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ความพึงพอใจ และเกิดเป็นความอึดอึดใจ เช่น การไปเดินเล่น ไปชมทัศนียภาพและสัมผัสธรรมชาติ การไปชมนิทรรศการ การไปดูภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งการสอนโดยการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนนั้น การจัดการศึกษานอกสถานที่เป็นการสอนที่ให้ความรู้และให้ประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติสังเกต สำรวจ แก้ปัญหา พัฒนาการคิดของนักเรียน เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ และเป็นการสอนที่สนุกสนานเหมาะสมกับนักเรียนทุกชั้นวัย ซึ่งสถานที่ที่ไปศึกษานอกสถานที่นั้นควรเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ก่อนหน้าและการเรียนรู้ในห้องเรียนของนักเรียนด้วย (เนาวนิตย์ สงคราม, 2557; Kisida, Bowen, & Greene, 6102; Lei, 2010) อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนศิลปศึกษาจะได้รับผลดีที่สุด เมื่อนักเรียนได้รับการส่งเสริมให้ได้เรียนเกี่ยวกับลักษณะงานของผู้เกี่ยวข้องกับศิลปะ 4 ด้าน ได้แก่ ศิลปิน นักวิจารณ์ศิลปะ นักประวัติศาสตร์ศิลป์ และนักสุนทรียศาสตร์ ซึ่งจะสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจและความสนใจเกี่ยวกับศิลปะให้แก่เด็กได้ การจัดกิจกรรมศิลปศึกษาจึงควรจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะทัศนคติ และรูปแบบพฤติกรรมควบคู่กันไป (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาจึงมีแนวคิดของทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน หรือ DBAE (Discipline-based art education) ซึ่งหมายถึงการสอนศิลปศึกษาให้ครอบคลุมแกนความรู้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ แกนศิลปะปฏิบัติ แกนศิลปวิจารณ์ แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ และแกนสุนทรียศาสตร์ โดยแกนสุนทรียภาพนับเป็นแกนที่สำคัญต่อพัฒนาการของเด็กที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นมนุษย์ที่ดีและเป็นผู้ที่มีสุนทรียภาพ รู้จักคุณค่าของตนเอง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัวและสังคม

ความสำคัญและความหมายของสุนทรียภาพ

ความหมายของคำ “สุนทรียภาพ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของสุนทรียภาพ (Aesthetic) ว่าหมายถึง ความเข้าใจและรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ สำหรับการจัดการศึกษาเกี่ยวกับสุนทรียภาพนั้น วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2516) ได้กล่าวว่าเป็นการสอนและการจัดประสบการณ์ทางความงาม ศิลปะนิยม และการสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อคุณค่าทางความงามและพัฒนาบุคคล ซึ่งเรียกว่า สุนทรียศึกษา (Aesthetic education) จึงเป็นการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์ที่จะช่วยพัฒนานักเรียนให้รับรู้ความงามและเห็นคุณค่าของสิ่งทั้งามทั้งจากธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อพัฒนาให้บุคคลมีการพัฒนาที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ โดยที่สุนทรียศึกษายังช่วยให้นักเรียนเข้าใจมนุษย์มากขึ้น (Haynes, 2017) นอกจากนี้ Denac (2014) กล่าวว่า ถึงแม้ว่าสุนทรียภาพจะประกอบด้วยความรู้สึของแต่ละบุคคลต่อความงามในธรรมชาติและความจริงทางสังคม แต่ศิลปะยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดของสุนทรียศึกษาที่ใช้แสดงออกในลักษณะของการแสดงภาพ การเคลื่อนไหว เสียง การพูด และอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าสุนทรียภาพมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างมาก ดังนั้นการเรียนการสอนจึงควรเน้นและจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้รับตั้งแต่ในวัยประถมศึกษาเพื่อวางรากฐานด้านพัฒนาการของเด็กที่จะทำให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นผู้ที่มีสุนทรียภาพ ซึ่งการสอนโดยการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนนั้น การจัดการศึกษานอกสถานที่เป็นการสอนที่ให้ความรู้และให้ประสบการณ์ตรงแก่ อย่างสนุกสนานเหมาะสมกับนักเรียนทุกชั้นวัย (เนาวนิตย์ สงคราม, 2557) ดังนั้นสุนทรียภาพในเด็กวัยประถมศึกษาจึงสามารถพัฒนาได้ด้วยการศึกษานอกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนวิธีหนึ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสสังเกตสำรวจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าเพื่อทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างมีความหมาย สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและชีวิตในอนาคตของนักเรียนต่อไป โดยสถานที่ที่ไปศึกษานอกสถานที่นั้นควรเชื่อมโยงประสบการณ์

การเรียนรู้ก่อนหน้าและการเรียนรู้ในห้องเรียนของนักเรียนด้วย (Lei, 2010) กิจกรรมการศึกษา นอกสถานที่ที่เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่า เพราะนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการได้รับประสบการณ์ ตรง ตลอดจนส่งเสริมทักษะในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ สังเกต สำรวจ แก้ปัญหา พัฒนาการคิดของนักเรียน เพื่อการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ ที่นอกเหนือจากประสบการณ์ในห้องเรียน (เนาวนิตย์ สงคราม, 2557) ดังเช่นงานวิจัยของ Kisida et al. (2016) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนเกรด 3-12 ด้วยการศึกษานอกสถานที่ ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะที่สหรัฐอเมริกาโดยให้นักเรียนพิจารณา งานศิลปะ 2 ประเภท ได้แก่ ศิลปะแสดงลักษณะ (Representational art) และศิลปะนามธรรม (Abstract art) เพื่อฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์

Dale (1969) ได้จัดการศึกษานอกสถานที่ให้เป็นวิธีสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ให้กับนักเรียนในกรวยประสบการณ์ของเอดการ์ เดล ซึ่ง Dale ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกสถานที่เป็นกระบวนการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงทั้งการมองเห็น การสังเกต หรือการสัมผัส ซึ่งสามารถเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมและ สามารถเพิ่มศักยภาพประสบการณ์การเรียนรู้ได้มากขึ้น

การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การพัฒนานักเรียนในด้านสุนทรียภาพ ซึ่งการจัดการศึกษานอกสถานที่เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ตรงทางด้านศิลปะ โดยการศึกษาออกสถานที่จะสามารถเปิดโลกกว้างทางศิลปะ และเพิ่มการรับรู้ทางสุนทรียะรวมทั้งความซาบซึ้งในคุณค่าของงาน ศิลปะให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยนักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อได้ใช้ประสาทสัมผัสในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การดมกลิ่น และการชิม ซึ่งการมองเห็นเป็นสัมผัส หนึ่งของประสบการณ์ตรงที่มีความสำคัญ โดย อำไพ ศิรินสาร (2536) ได้ให้ความสำคัญของการมองเห็นในการเรียนการสอนศิลปศึกษาว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากการรับรู้ด้วยการมองเห็น เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างโลกภายนอกสู่โลกภายในของมนุษย์ และเมื่อพิจารณาจาก กระบวนการเรียนรู้จะพบว่า การมองเห็นนั้นมีบทบาทเป็นปัจจัยพื้นฐานในกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านศิลปะ การมองและการเห็นหรือที่เรียกว่าทัศนศิลป์และ สอดคล้องกับความหมายของคำว่า ทัศนศึกษา ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ การเรียนรู้ด้วยการดูการเห็น และ

การศึกษานอกสถานที่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

การจัดการศึกษานอกสถานที่ ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ ขั้นตอน และวิธีดำเนินการ จึงจะสามารถจัดการศึกษานอกสถานที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย สันติคุณประเสริฐ (2547) และ สมใจ จงรักวิทย์ (2559) ได้เสนอขั้นตอนไว้ ดังนี้

1. การวางแผนและกำหนดกิจกรรมการไปทัศนศึกษา รวมทั้งงบประมาณ โดยจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่และการทัศนศึกษาดูงานให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในห้องเรียน และจัดประสบการณ์จริงนอกห้องเรียนให้นักเรียนได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลจริงเพื่อเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.1 การสืบค้นข้อมูลและปรึกษาหารือกับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้ข้อมูล และข้อเสนอแนะของบุคคลและสถานที่ที่ต้องการศึกษาเพื่อหาความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรม

1.2 ติดต่อประสานงานกับเจ้าของสถานที่เกี่ยวกับเส้นทาง วิธีการเดินทาง ระยะเวลา และสถานที่ตั้งของสถานที่ และข้อมูลอื่น ๆ เช่น วิทยากร ผู้บรรยายและนำชม

2. การไปสำรวจสถานที่จริงเพื่อศึกษาและหาข้อมูลในสถานที่จริง รวมทั้งเส้นทาง วิธีการเดินทาง ระยะเวลา และสถานที่ตั้งของสถานที่

3. การวางแผนในรายละเอียดเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ โดยกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่จะจัดให้นักเรียน เช่น กิจกรรมการพบปะและการสนทนา การฟังบรรยายและการนำชม การคัดลอกงานศิลปะ การจดบันทึกลงในแบบบันทึกการเรียนรู้ และการวาดภาพสิ่งที่ได้พบเห็น เป็นต้น

4. การจัดเตรียมเอกสารและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม

4.1 การจัดทำคู่มือในการทำกิจกรรม คู่มือในการทำกิจกรรมมีลักษณะเป็นแผ่นพับ โดยมีรายละเอียดของบุคคลและสถานที่ที่ไปทำกิจกรรม เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อกิจกรรม วันและเวลาในการทำกิจกรรม แผนผังและเส้นทางในการเดินทาง และข้อควรปฏิบัติในการทำกิจกรรม เพื่อชี้แจงเงื่อนไข ข้อตกลง และข้อเสนอแนะในการทำกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องจัดกิจกรรมภายในสถานที่หรือพื้นที่ศิลปะที่มีความพิเศษและมีโอกาสสูงที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่สถานที่

4.2 การจัดทำแบบบันทึกการเรียนรู้ แบบบันทึกการเรียนรู้เป็นแบบฝึกหัดสำหรับนักเรียนที่ใช้ในระหว่างการทำกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ ประกอบไปด้วยคำชี้แจง คำถาม และแบบสอบถามความคิดเห็น ให้นักเรียนได้ตอบคำถามและจดบันทึกเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทางด้านศิลปะเกี่ยวกับการมองเห็น การสังเกต การคิดวิเคราะห์ และสุนทรียภาพ

4.3 การจัดเตรียมเครื่องเขียนสำหรับการจดบันทึกและการวาดภาพ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการวาดภาพนอกสถานที่ การศึกษาคัดลอกรูปงานศิลปะ เช่น คลิปบอร์ด กระดาษวาดภาพ ดินสอดำ สีที่ใช้ในการร่างภาพ 5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ที่จะไปก่อนการไปทัศนศึกษา เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะไปทัศนศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดแก่นักเรียน

6. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ตามแผนและกำหนดการที่ได้วางไว้

7. การสรุป ประเมินผล และรายงานผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษาแบบพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน

ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษาแบบพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน หรือ DBAE (Discipline-based art education) หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปะที่เน้นสาระความรู้ทางด้านศิลปศึกษาแกน 4 ได้แก่ แกนศิลปะปฏิบัติ แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ แกนศิลปวิจารณ์ และแกนสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่เกิดจากการปฏิรูประบบการสอนศิลปะในช่วงประมาณปี ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) โดยสาระความรู้ 4 แกนมีดังนี้

1. แกนศิลปะปฏิบัติ (Studio art) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะที่เน้นการปฏิบัติงานศิลปะซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงเพื่อพัฒนาทักษะในการทำงานศิลปะ การใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการสร้างงานศิลปะ นักเรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจในการทำงานศิลปะไปใช้ในการวิเคราะห์แก้ปัญหาในกระบวนการทำงานศิลปะ และสามารถสร้างงานศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะของตัวผู้สร้าง แกนศิลปะปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความมุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เกิดความมั่นใจ และภาคภูมิใจในตนเอง

2. แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art history) เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์โดยใช้งานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ งานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม และงานประณีตศิลป์ การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะและสร้างผลงานศิลปะของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ยอมรับในความงามของศิลปวัฒนธรรมของผู้อื่น ซึ่งการศึกษาในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์จะมีความสำคัญในด้านการอนุรักษ์ การสืบทอดศิลปวัฒนธรรม และเป็นหลักฐานทางศิลปวัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยอีกด้วย

3. แกนศิลปวิจารณ์ (Art criticism) เป็นการแสดงความคิดเห็นโดยการบรรยาย วิเคราะห์ ตีความ และการตัดสินผลงานศิลปะอย่างมีเหตุผล รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด อารมณ์และความรู้สึกกับผู้อื่น แกนศิลปวิจารณ์เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนในทุกระดับชั้น โดยในระดับประถมศึกษาเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อผลงานศิลปะที่ตนเองหรือผู้อื่นสร้างขึ้นโดยไม่ต้องใช้ความรู้หรือเหตุผลทางด้านวิชาการมาสนับสนุนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนในระดับประถมศึกษาควรได้ฝึกปฏิบัติการวิจารณ์งานศิลปะเพื่อพัฒนาการมองเห็นและการสังเกตอย่างละเอียดรอบคอบ และกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งการวิจารณ์งานศิลปะจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงผลงานศิลปะของนักเรียนอีกด้วย

4. แกนสุนทรียศาสตร์ (Art aesthetic) เป็นพฤติกรรมในการแสดงออกทางสุนทรียะที่สะท้อนให้เห็นถึงผลของประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับและทำให้เกิดความเข้าใจมองเห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติ ในงานศิลปะและสิ่งแวดล้อมจนเกิดความพึงพอใจในความงามอันเป็นรากฐานของศิลปะ รวมทั้งมีความสามารถรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าของความงามตามหลักการของศิลปะและการจัดองค์ประกอบศิลป์ เช่น ความงามของเส้น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและที่ว่าง

การสอนศิลปศึกษาแบบ DBAE จึงเป็นการสอนแบบมีหลักเกณฑ์และเป้าหมายเป็นรูปแบบของการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในด้านความรู้ความเข้าใจ การรับรู้และมองเห็นคุณค่าของศิลปะและความงาม โดยมีการวางเนื้อหาและหน่วยการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายทั้ง 4 แกน คือ แกนศิลปะปฏิบัติ

แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ แกนศิลปวิจารณ์ และแกนสุนทรียศาสตร์ โดยครูผู้สอนควรมีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับวิธีการสอน เทคนิคการสอน และควรต้องทำความเข้าใจในการวางแผนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบทเรียน หรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนอีกด้วย นอกจากนี้ Kittrell (2004) กล่าวว่า ครูผู้สอนสามารถเลือกสาระความรู้ทางด้านศิลปศึกษาจาก 4 แกนมา 1 แกนหรือมากกว่าก็ได้ เพื่อให้ความสำคัญมากที่สุดหรือเป็นแกนหลักที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นคุณค่าของศิลปะและความงาม

ปัจจุบันนี้มีการนำการสอนศิลปศึกษาแบบ DBAE ไปใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งเห็นได้จากงานวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ ศุภพร วงษ์สุวรรณ (2543) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาตามแนวศิลปศึกษาแบบดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูศิลปศึกษาโดยรวมเห็นด้วยที่จะนำแนวการสอนแบบ DBAE มาพัฒนาการสอน โดยนำมากำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับวิธีการสอนแบบนี้ และวิธีการวัดและประเมินผลทำได้โดยใช้การสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งครูเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอน

นอกจากนี้หากพิจารณาโดยละเอียดในแต่ละแกน พบว่าครูเห็นด้วยอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนใน 3 แกน ได้แก่ แกนสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และศิลปะปฏิบัติ ส่วนแกนศิลปวิจารณ์ควรนำเพียงความรู้พื้นฐานมาใช้สอน

งานวิจัยของ ณริศรา พุกกะวัน (2547) เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง เครื่องปั้นดินเผา โดยใช้ Discipline-based Art Education เป็นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ของเครื่องปั้นดินเผาเพื่อเป็นแกนหลักที่นำไปสู่แกนอื่น ๆ ได้แก่ แกนสุนทรียศาสตร์ แกนศิลปะวิจารณ์ และแกนศิลปะปฏิบัติ วิณา ธนาไชยสกุล (2547) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การจัดการเรียนการสอนรายวิชาจิตรกรรม โดยบูรณาการวิธีการสอน DBAE สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ของสาขาศิลปศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนและนักเรียนมีความเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนวิชาจิตรกรรม โดยบูรณาการวิธีการสอน DBAE ซึ่งผู้สอนแสดงความคิดเห็นว่า ควรมีความรู้ ความเชี่ยวชาญใน

กระบวนการสร้างงานจิตรกรรม และด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ รวมทั้งหลักการด้านสุนทรียศาสตร์ เป็นพื้นฐานในการวิจารณ์ผลงานอย่างมีเหตุผลและเชื่อถือได้ และนักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ควรมีความรู้พื้นฐานด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ องค์ประกอบ และหลักสุนทรียศาสตร์เป็น พื้นฐาน รวมถึงมีทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรม มีการแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง และการยอมรับคำแนะนำและข้อวิจารณ์จากผู้อื่น ปิยะรัตน์ สุขจำรัส (2555) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้นสำหรับนักศึกษาโรงเรียน ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครตามแนวทฤษฎี DBAE ซึ่งแกนสาระความรู้ทางด้านศิลปศึกษาที่ ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ แกนศิลปะปฏิบัติ สำหรับอีก 3 แกนนั้นขึ้นอยู่กับผู้สอนแต่ละคนที่จะ ให้ความสำคัญแตกต่างกัน และ Hedayat, Kahn, Honarvar, Bakar, & Samsuddin (2013) ทำวิจัยเรื่อง ผลของการใช้วิธีการสอนแบบ DBAE ในการสอนวาดภาพของนักเรียนศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเตหะราน พบว่าแกนศิลปะปฏิบัติเป็นแกนที่ต้องให้ความสำคัญ มากกว่าแกนอื่น ๆ ในการสอนศิลปะ คณะผู้วิจัยแนะนำว่าต้องคำนึงถึงอีก 3 แกนในการสอน วิชาวาดภาพของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเตหะราน

รูปแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริม สุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน โดยมีสาระ ความรู้ทางด้านศิลปศึกษา 4 แกน ได้แก่ แกนศิลปะปฏิบัติ แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ แกนศิลปะ วิจารณ์ และแกนสุนทรียศาสตร์ เพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวางแผนและกำหนดกิจกรรมการไปทัศนศึกษา

1.1 การสืบค้นข้อมูลและปรึกษาหารือกับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้ข้อมูล และข้อเสนอแนะของบุคคลและสถานที่ที่ต้องการศึกษา

1.2 ติดต่อประสานงานกับเจ้าของสถานที่เกี่ยวกับเส้นทาง วิธีการเดินทาง ระยะ เวลา สถานที่ตั้งของสถานที่ และข้อมูลอื่น ๆ

2. การไปสำรวจสถานที่จริง

3. การวางแผนในรายละเอียดเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ เช่น หัวข้อในการบรรยาย การนำชมและการสนทนา การจดบันทึก การวาดภาพสิ่งที่ได้พบเห็น เป็นต้น

4. การจัดเตรียมเอกสารและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม เช่น เอกสารคู่มือในการทำกิจกรรม แบบบันทึกการเรียนรู้จากการทำกิจกรรม อุปกรณ์เครื่องเขียนในการจดบันทึกและวาดภาพ และอื่น ๆ

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ที่จะไปก่อนการไปทัศนศึกษา เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะไปทัศนศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดแก่นักเรียนสำหรับการจัดกิจกรรมศิลปะตามทฤษฎีการสอนศิลปศึกษาแบบพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน เพื่อพัฒนาแกนความรู้ทั้ง 4 แกนภายในห้องเรียน มีดังนี้

5.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องศิลปินและสถานที่ที่จะไปทัศนศึกษาโดยการบรรยายประกอบการใช้สื่อทั้งภาพนิ่งและวิดีโอเพื่อพัฒนาแกนความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

5.2 การจัดกิจกรรมการศึกษาวิธีการทำงานศิลปะของศิลปินและทดลองฝึกปฏิบัติสร้างงานศิลปะตามรอยศิลปินหรือการคัดลอกงานศิลปะของศิลปินเพื่อพัฒนาแกนความรู้ในด้านศิลปะปฏิบัติ

5.3 การจัดกิจกรรมการศึกษาเรียนรู้งานศิลปะของศิลปินและแสดงความคิดเห็นหรืออภิปรายเกี่ยวกับเทคนิควิธีการทำงาน ประเภทและลักษณะของงานศิลปะ สื่อและวัสดุอื่น ๆ ที่ใช้ในการทำงานศิลปะ รวมทั้งองค์ประกอบศิลป์และความหมายของงานศิลปะเพื่อพัฒนาแกนความรู้ในด้านศิลปวิจารณ์

5.4 การจัดกิจกรรมการชมงานศิลปะของศิลปินภายในห้องเรียน โดยแสดงสื่อภาพตัวอย่างผลงานศิลปะหรือภาพถ่ายผลงานศิลปะของศิลปินให้นักเรียนได้ชมและจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น สามารถแสดงออกทั้งสีหน้าท่าทาง บุคลิกภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดหรือการเขียนทางสุนทรียะเกี่ยวกับความคิด อารมณ์ และความรู้สึกที่มีต่อผลงานศิลปะของศิลปิน เพื่อพัฒนาแกนความรู้ในด้านสุนทรียศาสตร์

6. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ตามแผนและกำหนดการที่ได้วางไว้

6.1 การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พบปะและสนทนากับเจ้าของสถานที่หรือบุคคล

ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรับฟังการบรรยายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบุคคลและสถานที่ โดยนักเรียนได้ร่วมสนทนาและซักถามเพื่อพัฒนาแกนความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

6.2 การจัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาคัดลอกงานศิลปะของศิลปิน หรือวาดภาพ สิ่งที่ได้พบเห็นในสถานที่ที่จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแกนความรู้ในด้านศิลปะปฏิบัติ

6.3 การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ชมผลงานศิลปะของศิลปิน โดยมีวิทยากรบรรยาย และนำชมเกี่ยวกับเทคนิควิธีการทำงาน ประเภทและลักษณะของงานศิลปะ สื่อ และวัสดุ อื่น ๆ ที่ใช้ในการทำงานศิลปะ รวมทั้งองค์ประกอบศิลป์ และความหมายของงานศิลปะ โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรืออภิปรายร่วมกันเพื่อพัฒนาแกนความรู้ในด้านศิลปวิจารณ์

6.4 การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ชมความงามของสถาปัตยกรรม ผลงานศิลปะ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ โดยมีวิทยากรบรรยายและนำชมเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกเกี่ยวกับความคิด เป็นการแสดงอารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่ได้รับชมหรือรับฟัง ซึ่งเป็นการแสดงออกทางสุนทรียะผ่านการแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูด การเขียนหรือการจดบันทึก และการทำแบบบันทึกการเรียนรู้ในด้านสุนทรียะจากการทำกิจกรรม รวมทั้งการแสดงออกทางบุคลิกภาพและสีหน้าท่าทาง เพื่อพัฒนาแกนความรู้ในด้านสุนทรียศาสตร์

7. การสรุป ประเมินผล และรายงานผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา

ตัวอย่าง การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษาในครั้งนี้ คือ กิจกรรม “เยือนบ้านศิลปินถิ่นสร้างศิลป์: บ้านอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ” ซึ่งเป็นกิจกรรมการนำนักเรียนไปเยี่ยมชมบ้านศิลปิน เพื่อศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับตัวศิลปิน บ้านศิลปิน ชีวิตประจำวัน สถานที่สร้างงานศิลปะ และกระบวนการทำงานศิลปะ รวมทั้งผลงานศิลปะของศิลปิน

นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมในครั้งนี้เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโครงการเสริมศักยภาพทางด้านศิลปะ Art learning โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม จำนวน 32 คน ซึ่งเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความสามารถและประสบการณ์ทางด้านศิลปะให้นักเรียนที่มีความสามารถทางด้านศิลปะ โดยมีขั้นตอนในการจัดการศึกษาออกสถานที่ ตามรูปแบบการจัดการศึกษาออกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา ดังนี้

1. การวางแผนและกำหนดกิจกรรมการไปทัศนศึกษา

1.1 สืบค้นข้อมูลและปรึกษาหารือกับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะของศิลปินแห่งชาติ อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี และบ้านศิลปิน เพื่อหาความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรม

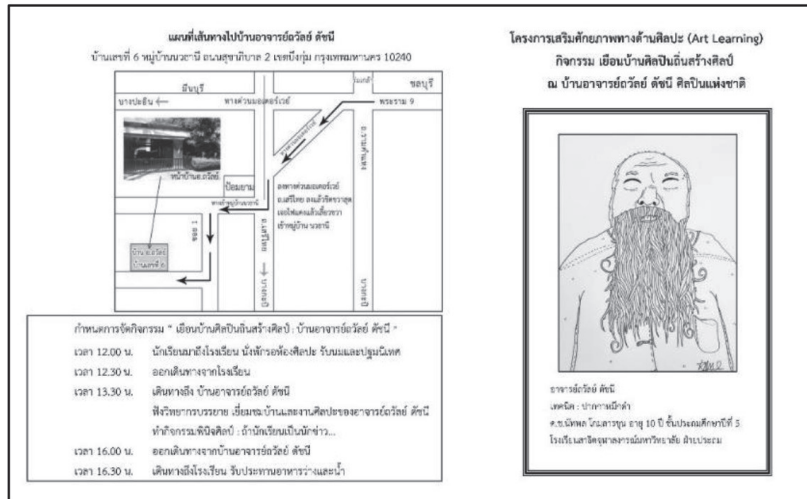
1.2 ติดต่อประสานงานกับเจ้าของบ้านซึ่งได้แก่ภรรยาอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับบ้านศิลปิน เส้นทาง วิธีการเดินทาง ระยะเวลา สถานที่ตั้งของบ้าน และข้อมูลอื่น ๆ เช่น วิทยากร ผู้บรรยายและนำชม

2. การไปสำรวจบ้านศิลปินเพื่อศึกษาและหาข้อมูลในสถานที่จริง รวมทั้งเส้นทาง วิธีการเดินทาง ระยะเวลา และสถานที่ตั้งของบ้านศิลปิน

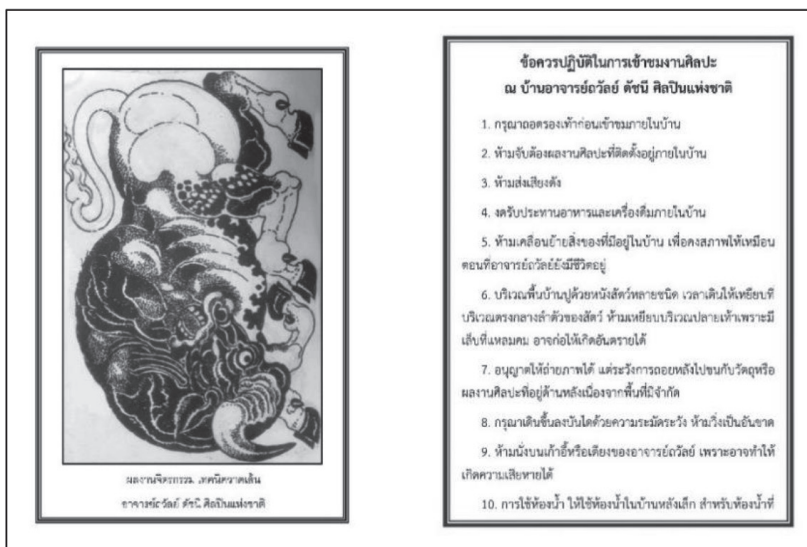
3. การวางแผนการจัดกิจกรรม “เยือนบ้านศิลปินถิ่นสร้างศิลป์: บ้านอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ” โดยกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่จะจัดให้นักเรียน เช่น กิจกรรมการพบปะและหัวข้อในการสนทนา การฟังบรรยายและการชมงานศิลปะ การคัดลอกงานศิลปะ การจดบันทึกลงในแบบบันทึกการเรียนรู้ และการวาดภาพสิ่งที่ได้พบเห็น

4. การจัดเตรียมเอกสารและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม

4.1 การจัดทำคู่มือในการทำกิจกรรม “เยือนบ้านศิลปินถิ่นสร้างศิลป์: บ้านอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ” ได้จัดทำขึ้นเนื่องจากบ้านศิลปินมีลักษณะพิเศษ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเยี่ยมชมภายในบ้าน อาจมีโอกาสดังกล่าวทำให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ คู่มือในการทำกิจกรรมฉบับนี้มีลักษณะเป็นแผ่นพับ โดยมีข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของบ้านศิลปิน วันและเวลาในการทำกิจกรรม แผนผังและเส้นทางในการเดินทาง และข้อควรปฏิบัติในการทำกิจกรรม ตามขั้นตอนที่ 1 และ 2 ของรูปแบบการจัดการศึกษาออกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา

ภาพ 1 ปกหน้าและปกหลังของคู่มือ

ภาพ 2 หน้า 1 และหน้า 2 ของคู่มือ

4.2 การจัดทำแบบบันทึกการเรียนรู้ “เยือนบ้านศิลปินถิ่นสร้างศิลป์: บ้านอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ” เพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียน ตามขั้นตอนที่ 3 ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา ที่ได้วางแผนการจัดกิจกรรม โดยกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่จะจัดให้นักเรียน และขั้นตอนที่ 6 คือ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ตามแผนและกำหนดการที่ได้วางไว้

[illegible]

ภาพ 3 แบบบันทึกการเรียนรู้กิจกรรม “เยือนบ้านศิลปินถิ่นสร้างศิลป์: บ้านอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ”

แบบบันทึกการเรียนรู้ในหน้าที่ 1 จะเป็นการถามเกี่ยวกับ ประวัติ ความสำคัญ กระบวนการทำงาน ลักษณะงาน สถานที่ทำงานของศิลปิน จะมีความสอดคล้องกับ พหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนแกนประวัติศาสตร์ศิลป์ที่จะเป็นส่วนที่ทำให้เรียนรู้จักประวัติของ ศิลปินมากขึ้น และในหน้าที่ 2 จะเป็นส่วนที่ให้นักเรียนพิจารณาผลงานศิลปะของศิลปินที่ตน รู้สึกชอบ แล้วอธิบายรายละเอียดของงานศิลปะชิ้นนั้นลงไป ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับ พหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนแกนศิลปวิจารณ์และสุนทรียศาสตร์ เพราะจะเป็นส่วนที่ทำให้ นักเรียนได้ชื่นชมและพิจารณาผลงานศิลปะของศิลปิน และเกิดความรู้สึกร่วมไปกับผลงาน ศิลปะชิ้นนั้น ๆ จนเกิดเป็นสุนทรียะในที่สุด นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมให้นักเรียนคัดลอกผลงาน และวาดภาพสิ่งที่ได้พบเห็น ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จักผลงานของศิลปิน ทั้งลักษณะ ทัศนธาตุ องค์ประกอบศิลป์ และวิธีการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินผ่านการปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องตามพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนแกนปฏิบัตินั้นเอง

4.3 การจัดเตรียมเครื่องเขียนสำหรับการจดบันทึกและการวาดภาพ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการวาดภาพนอกสถานที่ การศึกษาคัดลอกงานศิลปะ เช่น คลิปบอร์ด กระดาษวาดภาพ ดินสอดำ สีที่ใช้ในการร่างภาพ 5. การจัดการเรียนรู้เรื่อง ศิลปินแห่งชาติ

อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ภายในห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับศิลปิน ซึ่งจะช่วยให้การจัดกิจกรรมการศึกษาออกสถานที่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6. การจัดกิจกรรมการศึกษาออกสถานที่ตามแผนและกำหนดการที่ได้วางไว้

6.1 การปฐมนิเทศในห้องเรียนเกี่ยวกับการไปทำกิจกรรมในบ้านศิลปิน และรับเอกสารคู่มือและข้อตกลงการทำกิจกรรม

6.2 การแบ่งกลุ่มนักเรียน โดยแบ่งนักเรียนจำนวน 32 คนออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อให้เข้าชมในบ้านหลังนี้ได้ครั้งละประมาณ 10 คน พร้อมด้วยอาจารย์ผู้ดูแลนักเรียน 2 คน

6.3 การนำนักเรียนออกเดินทาง โดยรถตู้โดยสารจำนวน 3 คัน พร้อมด้วยอาจารย์ผู้ดูแล และเจ้าหน้าที่ฝ่ายโสตทัศนศึกษา

6.4 เมื่อเดินทางถึงบ้านศิลปิน นักเรียนพบปะกับเจ้าของสถานที่ภรรยาศิลปิน ผู้เป็นตัวแทนศิลปิน และรับฟังการบรรยาย การสนทนาระหว่างวิทยากรและตัวแทนศิลปินเกี่ยวกับศิลปิน บ้านศิลปิน การดำรงชีวิตของศิลปินภายในบ้านหลังนี้ และการทำงานศิลปะของศิลปิน นักเรียนร่วมสนทนาและซักถาม

ภาพ 5-4 บรรยากาศการเยี่ยมชมภายในบ้านศิลปินแห่งชาติ อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี

6.5 หลังจบการสนทนา ได้มีการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยจัดลำดับนักเรียนเข้าชมครั้งละ 1 กลุ่ม และอีก 2 กลุ่ม ต้องพักรอและศึกษาคัดลอกงานศิลปะของอาจารย์ถวัลย์ และหมุนเวียนกลุ่มกันเข้าชมจนครบทั้ง 3 กลุ่ม

6.6 การเยี่ยมชมบ้านศิลปินแห่งชาติ อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี นักเรียนต้องปฏิบัติตามข้อตกลงและเงื่อนไขที่ระบุไว้ในคู่มือการทำกิจกรรม โดยการเยี่ยมชมมีวิทยากรบรรยายและนำชมทั้งสิ่งของที่ประดับตกแต่งภายในบ้านและผลงานของศิลปิน และหลังการเยี่ยมชมนักเรียนทำแบบบันทึกการเรียนรู้จากสิ่งที่ได้พบเห็น

ภาพ 6-7 บรรยากาศการเรียนรู้ภายในบ้านศิลปินแห่งชาติ อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี

ภาพ 8-10 บรรยากาศการเรียนรู้ภายในบ้านศิลปินแห่งชาติ อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี

7. การสรุป ประเมินผล การจัดกิจกรรม โดยนำข้อมูลจากแบบบันทึกการเรียนรู้มาวิเคราะห์ และรายงานผลการจัดกิจกรรม “เยือนบ้านศิลปินถิ่นสร้างศิลป์: บ้านอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ” เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

สรุป

รูปแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา เป็นการนำความรู้ในด้านการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน ที่ประกอบด้วย แกนศิลปะปฏิบัติ แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ แกนศิลปวิจารณ์ และแกนสุนทรียศาสตร์ มาใช้ร่วมกับการจัดการศึกษานอกสถานที่ซึ่งเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างประสบการณ์ตรงทางด้านศิลปะให้นักเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้และสามารถพัฒนาสุนทรียภาพให้นักเรียนประถมศึกษาได้อย่างดี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ (2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการณริศรา พฤษะวัน (2547) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง เครื่องปั้นดินเผา โดยใช้การใช้ Discipline-based art education เป็นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุโขทัย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2557). การศึกษานอกสถานที่และการศึกษานอกสถานที่เสมือนเพื่อการเรียนรู้เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปิยะรัตน์ สุขจรัส. (2555). การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้นสำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครตามแนวทฤษฎี DBAE (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มะลิฉัตร เอื้ออนันท์. (2545) ศิลปศึกษาแนวปฏิรูป: ความเป็นมา ปรัชญาหลักการ วิทยาการ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2516). สุนทรียศึกษาคุณค่าและปรัชญาในเอกสารอบรมสัมมนาอาจารย์ผู้สอนศิลปะของสถานศึกษาฝึกหัดครูทั่วประเทศ. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2536). ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ. วารสารครุศาสตร์, 22(1), 1-12.
- วิณา ณาไชยสกุล (2547) การศึกษาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาจิตรกรรม โดยบูรณาการวิธีการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นปีที่ 3 สาขาศิลปศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- สมใจ จงรักวิทย์. (2559). *การศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะนอกสถานที่ที่มีต่อการพัฒนาสุนทรียภาพของนักเรียนประถมศึกษา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติ คุณประเสริฐ. (2547). การเรียนการสอนศิลปศึกษาตามแนวคิด Postmodern. ใน ปุณณรัตน์ พิชัยไพบูลย์ (บ.ก.), *ศิลปะศึกษา: จากทฤษฎีสู่การสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี สุทธิพันธ์. (2543). *ประสบการณ์สุนทรียะ*. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำครุสภา.
- อำไพ ตีรณสาร. (2536) ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ. *วารสารครุศาสตร์*, 22(1), 64-76.

ภาษาอังกฤษ

- Dale, E. (1969). *Audiovisual methods in teaching*. Dryden, NY: Holt, Rinehart & Winston of Canada.
- Denac, O. (2014). The significance and role of aesthetic education in schooling. *Creative Education*, 5, 1714-1719.
- Haynes, F. (2017). Aesthetic education. In M. A. Peters (Ed.), *Encyclopedia of educational philosophy and theory* (pp. 17-20). Singapore: Springer.
- Hedayat, M., Kahn, S. M., Honarvar, H., Bakar, S. A. S. A., & Samsuddin, M. E. (2013). The effect of DBAE approach on teaching painting of undergraduate art students. *Academic Journals*, 8(15), 1322-1330.
- Kisida, B., Bowen, D. H., & Greene, J. P. (2016). Measuring critical thinking: Results from an art museum field trip experiment. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, 9(sup1), 171-187.
- Kittrell, A. B. (2004). Discipline based art education: One classroom approach. *Perspectives in Learning*, 5(1), 50-52.
- Lei, S. A. (2010). Field trips in college biology and ecology courses: Revisiting benefits and drawbacks. *Journal of Instructional Psychology*, 37(1), 42-48.